

Мексико има държавна политика за мотивация на кариерното развитие на учените чрез система от материални стимули и множество източници за финансиране на научни проекти
Интервю с проф. д-н Маргарита Стойчева реализирано от Галя Маринова, 17.05.2010 г., © ИРИОН

Мексико има държавна политика за мотивация на кариерното развитие на учените чрез система от материални стимули и множество източници за финансиране на научни проекти

Интервю с проф. д-н Маргарита Стойчева
реализирано от Галя Маринова
17.05.2010г.

Проф. Маргарита Стойчева преподава химия в Университета по Хранителни технологии – Пловдив, Технологичен факултет, катедра Неорганична химия и физикохимия. Има опит с научноизследователската система на Франция и Мексико. През последните години работи в Universidad Autonoma de Baja California, град Мексинали, Мексико. Научните ѝ изследвания са в областта на електрохимичните биосензори.

Галя Маринова: Проф. Стойчева, наскоро ФНТС, СХБ, СУБ организираха Дни на химическата наука, образование и промишленост в България. Наградиха учениците спечелили олимпиадите по химия в различните класове. Следващата година (2011г.) е обявена за Международна година на Химията. Какво е мястото на химията във висшите училища и научните изследвания?

Проф. М. Стойчева: Химията е базисна дисциплина в някои технически университети и в Университета по Хранителни технологии – Пловдив, в който преподавам. Радвам се, че толкова ученици проявяват интерес към химията. Това е област, която предоставя широко поле за научни изследвания и приложения – например във фармацевтичната, козметичната, добивната, преработвателната, хранително-вкусовата и други промишлености.

Галя Маринова: Проф. Стойчева, Вие сте минала през всички стъпала на кариерното развитие у нас, а познавате и чуждестранни университети и системи. Какви са Вашите впечатления от системата за кариерно развитие в науката, която действа у нас?

Проф. М. Стойчева: Кариерното развитие в България протича по твърде сложна и продължителна процедура. Лично според мен обвързаността между научна длъжност и научно звание е една от основните пречки у нас. Напредъкът в кариерата зависи от това да има свободна щатна бройка.

Галя Маринова: За съжаление точно този въпрос не се решава в новия Закон за развитие на академичния състав. Вече дори няма научни звания, а всичко се решава в рамките на научната институция. Наличието на щатно място ще е определящо с още по-голяма сила от сега. Вие познавате системите за висше образование и наука във Франция и Мексико. Споделете Вашия опит.

Проф. М. Стойчева: Във Франция съществува Национален Регистър на научните работници: „Liste de qualification aux fonctions de maître de conférences et de professeurs” към Министерството на образованието. Вписването на учения в Националния регистър става след като министерството избере анонимни рецензенти и те оценяват научната дейност на кандидата по критерии, определени на национално ниво. Всяка година се обявяват конкурси на национално ниво за

Мексико има държавна политика за мотивация на кариерното развитие на учените чрез система от материални стимули и множество източници за финансиране на научни проекти. Интервю с проф. д-н Маргарита Стойчева реализирано от Галя Маринова, 17.05.2010 г., © ИРИОН

вписване в Квалификационната листа. Критериите са публикувани и са предварително известни. Кандидатстването става по лична инициатива. Успелите кандидати получават съответни звания. Това вписване е за срок от 3 години и следва повторна процедура на оценка. Научните длъжности се получават след конкурс в университет. Може да кандидатстват само вписаните в листата учени. Университетът избира най-подходящия кандидат според своите нужди и изисквания.

Галя Маринова: А каква е системата за кариерно израстване на учените в Мексико?

Проф. М. Стойчева: Аз познавам тази система от работата си като изследовател в Universidad Autonoma de Baja California, град Мексинали, Мексико. Град Мексинали има един милион жители. Университетът има кампуси в 4 града. Преподава се основно на испански. Системата на кариерно развитие е следната: Университетът обявява конкурса за съответната научна длъжност. Тя може да е в самия университет или в научни институти към университета. В тези институти изследователите са три степени А, В, С, като С е най-високата. Преподавателската дейност на изследователите е свързана с водене на специализирани курсове за дипломанти и докторанти. След като се подадат документите за конкурса, той протича в 2 етапа:

- Комисия преглежда документите за допускане до конкурса.
- Ректорът назначава в университета Специализирана научна комисия, която извършва събеседване с кандидата като освен CV и публикации кандидатът представя и проект за изследвания.

Специализираната научна комисия поставя оценка върху 100 точки. Критериите за оценка са предварително известни и са публикувани на страницата на университета. Оценява се:

- научната стойност на предложения проект,
- приложната му стойност,
- възможностите на кандидата да реализира проекта;
- начина на изразяване на кандидата и др.

Класират кандидатите и избират най-добрия. Комисията представя решението на Ректора и той издава заповед за назначаване в началото на всеки семестър. Има временни и постоянни договори. При постъпване се сключва временен договор. След 3 години може да се кандидатства за постоянно място чрез конкурс.

Връчването на заповедта за назначение става в тържествена обстановка лично от Ректора в присъствието на цялото ръководство на университета.

За преминаването от една в друга степен няма конкурс. Преминаването в степените А, В, С става по всяко време по лична инициатива. Изследователят подава документи в Специализираната комисия в университета като изискванията за всяка една от степените са известни и публикувани – нещо като длъжностна характеристика. Има 3 вида изисквания:

- за научна работа,
- за преподавателска работа,
- за административна работа в полза на университета.

Ако Специализираната комисия констатира, че изследователят покрива критериите за съответната степен, тя уведомява Ректора, който назначава изследователя на новата степен.

Мексико има държавна политика за мотивация на кариерното развитие на учените чрез система от материални стимули и множество източници за финансиране на научни проекти
Интервю с проф. д-н Маргарита Стойчева реализирано от Галя Маринова, 17.05.2010 г., © ИРИОН

Галя Маринова: Какви са възнагражденията на изследователите в Мексико? Какви са формите за материално стимулиране на научните изследвания?

Проф. М. Стойчева: Основните заплати на учените в Мексико не са много високи – около 1000\$. Но има много добре развита система за стимулиране на научните изследвания. Както във Франция има Национална листа на изследователите: SNI – Sistema nacional de investigadores[2]. Тя се поддържа от Национален комитет по наука CONACIT [3]. Националната листа има три степени I, II, III, като III е най-високата. Тази Национална листа се актуализира всяка година като се обявява конкурс на национално ниво, обикновено в началото на януари.

Критериите за вписване във всяка една от степените на листата са публикувани в Интернет. Кандидатства се с документи в електронна форма и на хартия. CONACIT назначава рецензенти, които са на национално ниво и са избрани от най-високата степен III в Националната листа. Журито от рецензенти оценява приноса на кандидата и дава своето мнение към комисиите към CONACIT. Има 8 комисии по различните научни области. През август излизат резултатите. Вписват се в листата I, II, III. Това са националните изследователи. Вписването в Националната листа е за определен срок:

- за срок от 3 години за I степен
- за срок от 4 години за II степен
- за срок от 5 години за III степен

Оценява се само последния период. Ако изследователят не подаде документи след като изтече срока на вписване или ако той не покрива критериите за съответната степен [4], той отпада от Националната листа. Оценява се приноса и развитите изследвания. Вписването в Националната листа е свързано с материален стимул – 1/2 заплата към основната заплата на учения. Впечатлена съм от много ясно изразената лична заинтересованост на учения в Мексико да се развива.

Галя Маринова: Вие какви степени имате по мексиканските критерии?

Проф. М. Стойчева: Аз лично съм изследовател от степен C към Института и съм записана в Националната листа със степен I.

Галя Маринова: Как става и обучението на докторанти в Мексико? Вие самата имате ли докторанти?

Проф. М. Стойчева: Да, имам двама докторанти. Всяка учебна година, изследователите от Института имат дни на отворените врати. Когато студентите идват в лабораториите, запознават се с нашите изследвания и сами си избират към кой ръководител да се ориентират. Ученият от своя страна си избира докторанти сред тези студенти, които са избрали неговата тематика. Има докторанти, които сами се издържат и такива, които получават стипендии от CONACIT. Докторантите сами кандидатстват за стипендии.

Галя Маринова: Как става финансирането на научни проекти?

Проф. М. Стойчева: Моите научни проекти са в областта на електрохимичните сензори. В Мексико съществуват много възможности за финансиране на научни проекти. Мексико е богата страна, печели от производството на нефт и влага много средства в наука. Това е тяхната държавна политика. Конкурси за научни проекти се обявяват на различни нива:

Мексико има държавна политика за мотивация на кариерното развитие на учените чрез система от материални стимули и множество източници за финансиране на научни проекти
Интервю с проф. д-н Маргарита Стойчева реализирано от Галя Маринова, 17.05.2010 г., © ИРИОН

- Университетът обявява ежегодно конкурси за научни проекти с финансиране от порядъка на 25 000\$. Тези проекти са с продължителност от 2 години.
- Обявяват се конкурси за научни проекти на ниво щат.
- Има и Национален фонд за научни изследвания към CONACIT за проекти до 200 000\$.
- Освен това се работи и по международни научни проекти към Министерството на образованието.

До преди 2 години имаше възможност за двустранни научни проекти между България и Мексико, но за съжаления тази възможност беше преустановена от българска страна поради липса на средства и интерес.

Голямо предимство за финансирането на един научен проект е участието на студенти и докторанти в него. Осигуряването на научните изследвания става изключително на проектен принцип. Държавата отделя много пари за наука. Предоставят се средства за техника и участие в научни прояви.

Има и други интересни форми за стимулиране на учените като:

- Проект за насърчаване на новоназначени преподаватели, който предоставя на новоназначения преподавател до 4 000\$ за офис оборудване – компютър, лап-топ и т.н.
- Лична стипендия от 600\$ месечно над заплатата.
- Специална програма за стимулиране на научното развитие PREDEPA, която се отнася за преподавателския и научния състав. Тя е на ниво университет. Обявяват се конкурси в университета. Оценка на дейността е по скала от 1 до 5. По тази програма също може да се получи финансова добавка – до 1/2 заплата на изследователя или преподавателя.

На практика един учен в мексикански университет може да удвои или утрои заплатата си ако се занимава активно с научна работа и постига добри научни резултати. Впечатлява ме личния стимул на учения. Впечатлява ме уважението, което се засвидетелства към учения в Мексико. Връчването на дипломи става винаги тържествено и с подчертано уважение към него.

Галя Маринова: Много Ви благодаря проф. Стойчева за отделеното време. Информацията, която ни дадохте е много полезна и ние ще я предоставим на отговорните институции, които днес работят върху реформирането на науката и висшето образование в България. Гордеем се с Вас, още повече, че Вие сте първият член приет в ИРИОН веднага след неговото създаване. Желаем Ви нови творчески успехи и ще се радваме отново да ги споделите с нас.

Литература

[1] www.uabc.mx

Universidad Autonoma de Baja California

[2] http://www.conacyt.gob.mx/SNI/Index_SNI.html

SNI (Sistema Nacional de Investigadores)

[3] www.conacyt.gob.mx

Consejo Nacional de Ciencia y Tecnologia

[4] http://www.conacyt.gob.mx/SNI/SNI_CriteriosInternosdeEvaluacion.html

Критерии за вписване в националната листа на изследователите SNI